

1.12 Den mykenska kulturen ca 1600-ca 1100 f.Kr.

Ett av de stora fästena i Grekland under denna tidsperiod var palatset i **Mykene**, en väldig byggnad på ett bergskrön strax norr om staden Argos på Peloponnesos. Här växte den mykenska kulturen fram och här härskade, enligt Homeros, kung Agamemnon.

Resehandboks författaren Pausanias turistade där på 100-talet e.Kr. och betraktade Lejonporten och Atreus, Agamemnons och Klytaimnestras kupolgravar.

Utgrävningarna av Mykene påbörjades 1876 av Henrik Schliemann. I dag kan vi sammanfattningsvis konstatera följande.

Under 1300-talet f.Kr. befästes akropolen med kyklopiska murar, i genomsnitt 6 meter tjocka. Borgen utvidgades under följande århundrade och nu uppfördes 'Lejonporten' som huvudingång. På klippans krön uppfördes ett palats med muralmålningar. Ett annex till palatset har ansetts motsvara den beskrivning som Homeros ger av Odysseus palats på Itaka. Palatsets omfattande administration sköttes med hjälp av ett skriftspråk, linear B. Lertavlor med denna **grekiska** skrift har påträffats i Mykene, Tiryns, Pylos och Tebe samt något senare på Kreta. Fynd av mykensk keramik i östra medelhavsområdet och Egypten, liksom på Sicilien och i södra och mellersta Italien, tyder på att företrädare för den mykenska kulturen haft vidsträckta handelsförbindelser. Som tidigare nämnts erövrades Kreta med vapenmakt (avsnitt 1.3, s. 11).

I **Tiryns** finns ännu synliga lämningar av en mäktig borg, huvudsakligen uppförd ca 1400-1200 f.Kr. Till borgen hörde också ett palats beläget på klippans högsta punkt i söder. Huvudrummet var dekorerat med muralmålningar med bl.a. jaktscener, som nu finns i Nationalmuseet i Aten. I slutet 1200-talet raserades borgen och palatset, troligen av en jordbävning.

Det ska nämnas att i närheten av Tiryns ligger den vackra staden Nauplion, i vars museum flertalet av de fynd förvaras som härrör från de svenska utgrävningarna i Asine, Dendra, Midea och Berbati.

Den grekiska halvön utgör ett av naturen fattigt land. De fruktbara slätterna är inte många och skiljs åt av svåröverstigliga bergsryggar. I stället inbjuder de skyddade vikarna och de talrika öarna till sjöfart. Naturförhållandena gjorde därför grekerna till ett sjöfarande folk, splittrat i många stammar och stater.

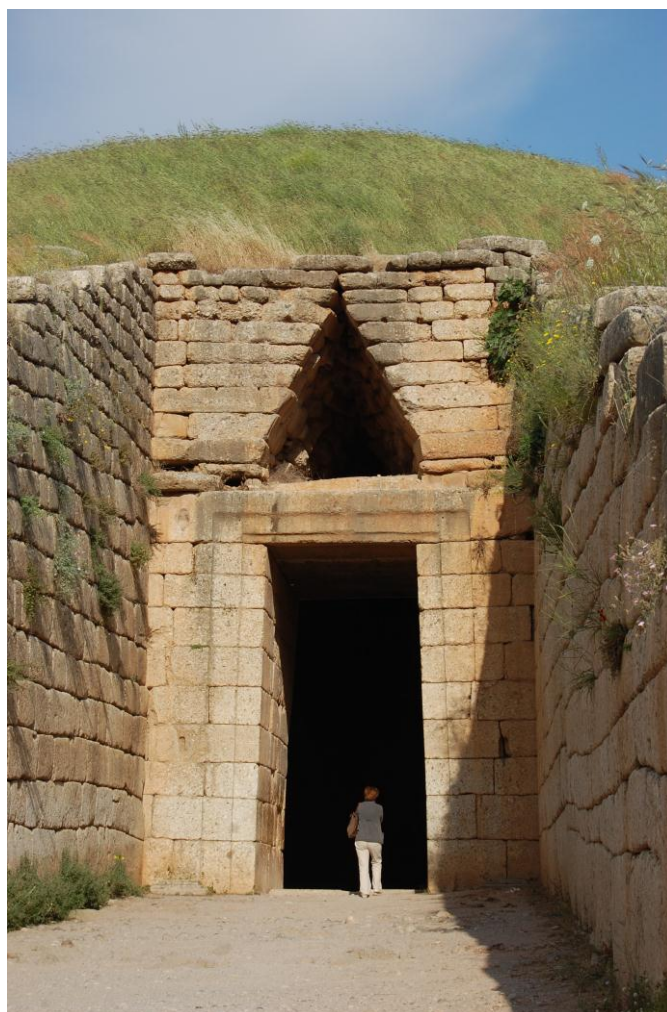
Till bilden av Grekland vid mykensk tid hör att indoeropeiska greker vandrade in i landet i tre vågor. Den första vågen utgjordes av *joner*, sedan kom *eoler* och sist *dorer*, varje stam med sin dialekt. Jonerna slog sig ned i den mellersta delen av Mindre Asiens västkust, som efter dem kallades Jonien. En form av joniska kom också att talas på halvön Attika. Eolerna bosatte sig i Beotien och Tessalien i nordväst, medan dorerna kom att sätta sin prägel på södra delen av Peloponnesos, främst Lakonien och dess huvudstad Sparta. De homeriska hjältarnas språk var följaktligen en blandning av olika dialekter.

Minnena från den mykenska tiden har bevarats i *sagorna*, vilkas form dock har förändrats under senare tider. I dessa sagor innehade hjältarna ofta större styrka och högre klokhet än vanliga människor. Deras bragder bestod i att utrota vilda sagodjur eller att oskadliggöra rövare. De kallades *heróer* och dyrkades som lokala halvgudar. Varje stam, landskap och stad hade sin hjälte. Spartanerna dyrkade *Herakles* och atenarna *Teseus* (läs om deras stordåd i Alf Henrikson, *Antikens historier I*, s. 233 ff, resp. 281 ff).

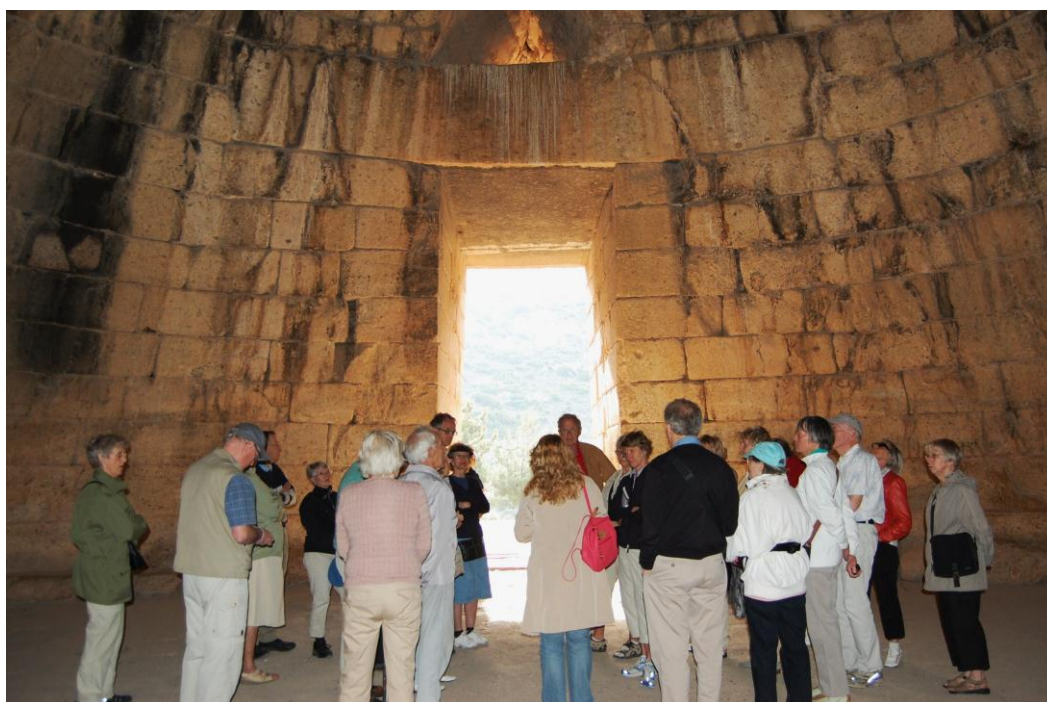
Senare sammanfördes hjältesagorna till sagogrupper, i vilka hjältar från olika trakter samverkade. De viktigaste var berättelserna om *argonauternas färd* och om *trojanska kriget*.

Det är omkring 1200 som det homeriska **Troja** intas av grekerna och Mindre Asiens västkust koloniserar. Städer som **Efesos**, **Miletos** och **Smyrna** grundas.

Homeros, sannolikt en historisk person på 700-talet f.Kr., anses ha nedtecknat och skapat Iliaden och Odysséen med utgångspunkt i den levande folkdiktningen. Dessa epos inleder den grekiska - och västerländska - litteraturen.

I Mykene leder en dromos (en muromgärdad lång gång) fram till Atreus kupolgrav. Kupolen bildas genom överkragning av överliggande stenskeikt.

Lejonporten i Mykene. Över den tunga portöverliggaren står en trekantig reliefplatta med två lejon symmetriskt placerade på var sin sida av en kolonn med bas och kapitäl. Reliefens bredd är nedtill 3,30 meter. Lejon är symbol för styrka.

Borgen i Mykene har ett strategiskt läge med vid utsikt över nejden.

1.13 Presens εἰμί 'jag är'

Vi ska nu redovisa presens εἰμί 'jag är', med infinitiven εἶναι 'vara' (<ἐσ-ναι, jfr lat. es-se). Verbet tillhör μι-verbena, vilkas böjningsformer saknar temavokal. Observera att presensformerna utom εἶ är enklitiska i fortlöpande tal/text! Lär i första hand in 1:a pers. sing. och 3:e pers. sing. och plur.!

εἰμί jag är

εἶ du är

ἐστί(ν)* han, hon, den, det är

ἐσμέν vi är

ἐστέ ni är

εἰσί(ν)* de är *(ν av uttalsskäl framför efterföljande vokal eller i slutet av en sats)

Uppgift 8

Översätt följande meningar!

1 Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ.

2 Σὺ εἶ Πέτρος. (Matt. 16:18)

3 Ὁ κόρος ἐστὶν Ἑλληνικὸς κόρος. (κόρος, ὁ pojke).

4 Ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ. (ἐν prep. m. dat. 'i, på')

5 Ὑμεῖς ἐστε ἐν τῇ ἀγορᾷ. (ἀγορά, ἡ torg).

6 Ἐν τῷ οἴκῳ εἰσὶν. (οἶκος, ὁ hus).

Uppgift 9

Mänskliga karaktärsdrag hos grekiska gudar skämtsamt:

Zeus *Den allsmäktige, rättrådige fadern. Vänsterprassel*

Hera *Äktenskap och familj. Svartsjuk. Förföljer och plågar Zeus*

Zeus hustru *älskarinnor och deras barn med Z. men vågar aldrig ge sig på Z.*

Athena *Den intelligenta karriärkvinnan som går in för sitt kall*

Apollon *Stor kulturgud. Pilskjutare. Siargud*

Artemis *Jaktgudinna. Skygg jungfru*

Afrodite *Kärleksaffärer till tusen*

Hermes *Bevingad budbärare. Rörlig, listig. Handelsgod. Själaförare*

Hades *Mörkrets dunkle furste. Kuslig. Oberäknelig liksom döden själv*

Jämför sedan med vad som sägs på allvar i Alf Henrikson, Antikens historier I, t.ex. s. 225-229, 242, 258-259, 274-276!

1.14 Personliga pronomen, 3:e person

Som personligt pronomen för tredje person används i **nomina-tiv** (*han, hon, den, det, de*) demonstrativa pronomen i klassisk grekiska (ὅδε, ἥδε, τόδε; ἐκεῖνος, -η, -ο; οὗτος etc).

Som **böjda former** av tredje personens personliga pronomen används **böjda former** av **αὐτός, -ή, -ό**, se nedanstående tablå jämte noten därunder.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	[ὅδε]	[ἥδε]	[τόδε]
Genitiv	αὐτ-οῦ <i>hans</i>	αὐτ-ῆς <i>hennes</i>	αὐτ-οῦ <i>dess</i>
Dativ	αὐτ-ῷ <i>honom</i>	αὐτ-ῇ <i>henne</i>	αὐτ-ῷ <i>den/det</i>
Ackusativ	αὐτ-όν <i>honom</i>	αὐτ-ήν <i>henne</i>	αὐτ-ό <i>den/det</i>
Pluralis			
Nominativ	[οἶδε]	[αἶδε]	[τάδε]
Genitiv	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>
Dativ	αὐτ-οῖς <i>dem</i>	αὐτ-αῖς <i>dem</i>	αὐτ-οῖς <i>dem</i>
Ackusativ	αὐτ-οὺς <i>dem</i>	αὐτ-άς <i>dem</i>	αὐτ-ά <i>dem</i>

Obs! **αὐτός, -ή, -ό** kan i vissa sammanhang också betyda 'själv' eller, tillsammans med bestämd artikel, '(den) samme', jfr ty. selbst/der selbe, fra. même/le même

1.15 Relativa pronomen

De relativa pronomina 'som, vilken, vilket' böjs i enlighet med tablå. Alla former har spiritus och accent. I genitiv och dativ singularis och pluralis är accenten cirkumflex, jfr **αὐτός** ovan.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	ὅς	ἥ	ὅ
Genitiv	οῦ	ῆς	οῦ
Dativ	ῷ	ῆ	ῷ
Ackusativ	όν	ήν	ό
Pluralis			
Nominativ	οἱ	αἱ	ἃ
Genitiv	ῶν	ῶν	ῶν
Dativ	οῖς	αῖς	οῖς
Ackusativ	οὺς	ἄς	ἃ

Uppgift 10

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan

- 1 Τὰ φάρμακα τοῦ ἱατροῦ αὐτοῖς ὑγίειαν φέρει.
- 2 Τὸ δῶρον αὐτοῦ ἡμῖν φίλον ἐστίν.
- 3 Οἱ ἡμέτεροι φίλοι ὑμῖν συμφέρουσιν.
- 4 Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ τὴν στέγην μὴ καίετε.
- 5 Ἐστὶν κόρος, ὃς κλέπτει.
- 6 Εἰσὶν ἄνθρωποι, οὓς σφόδρα θαυμάζομεν.

-
- 1 φάρμακον, φαρμάκου, τό giftet, läkemedlet, jfr farmakologi - ἱατρός, ἱατροῦ, ὁ läkaren - αὐτοῖς, se böjningsmönstret för αὐτός, ἡ, ὁ - ὑγία, ὑγείας, ἡ hälsan, jfr hygien - φέρω jag bär, bringar
 - 2 δῶρον, δώρου, τό gåvan - φίλος, -η, -ον (adj.) kär
 - 3 φίλος, φίλου, ὁ (subst.) vän - συμφέρω jag bringar samman, hjälper, gagnar (med dativ)
 - 4 καίω jag bränner - μὴ inte - στέγη, στέγης, ἡ hus μουσοποιός, οῦ, ὁ körlyriker Innan Alexander lät förstöra Tebe, säges han ha satt detta anslag på Pindaros hus.
 - 5 κλέπτω jag stjäl
 - 6 θαυμάζω jag beundrar - σφόδρα (adverb) mycket

Uppgift 11

Komplettera dessa meningar med grekisk text (se 1:9, 11 och 14)

1 [Er seger:]
ἡδονὴν δεινὴν παρέχει [åt oss:]
2 Τὰ φάρμακα τοῦ ἱατροῦ ὑγίειαν φέρει [åt henne:]
3 Τὸ δῶρον [Deras] φίλον [för er] ἐστίν.
4 Οἱ [Era] φίλοι συμφέρουσιν [mig (dativ)]

1.16 Θάλαττα. Πολίτης. Genus i första och andra deklinationerna

I 1:a deklinationen möter i den attiska dialekten stamvokal med långt **α** endast efter **ε**, **ι** och **ρ** (t.ex. **θύρα**), eljest övergår långt **α** till **η** (**νίκη**). Det finns emellertid substantiv med kort **α** i *sing. nominativ* och *ackusativ* och långt **α** i *sing. genitiv* och *dativ*. Om ett sådant substantiv saknar **ε**, **ι** eller **ρ** i stammen, blir långt **α** i *sing. genitiv* och *dativ* **η**: **θάλαττα, θαλάττης, θαλάττη, θάλατταν**.

I 1:a deklinationen finns maskulina substantiv som har följande böjningsmönster: i singularis **ὁ πολίτης** (jfr ἵππο-ς), **τοῦ πολίτου** (jfr ἵππ-ου), **τῷ πολίτῃ, τὸν πολίτην** 'medborgaren', i pluralis **οἱ πολῖται, τῶν πολιτῶν, τοῖς πολίταις, τοὺς πολίτας**.

I 2:a deklinationen finns ett antal feminina substantiv, t.ex. **ἡ ὁδός** 'vägen', **ἡ βίβλος** 'boken', liksom namn på kvinnliga personer och träd: **ἡ παρθένος** 'jungfrun', **ἡ πάπυρος** 'papyrusträdet'.

Uppgift 12 Repetera Första stegets grammatik!

Lös sedan följande uppgifter:

- 1 Hur skiljer sig dat. sing. av **νίκη** från nom. sing.?
- 2 Hur skiljer sig gen. sing. av **νίκη** från ack. plur.?
- 3 Vilka är temavokalerna?
- 4 Skriv böjningen av presens indikativ **φέρω** 'jag bär'?
- 5 Repetera accentreglerna, s. 2! Förklara sedan accenten i följande genitivformer: a) **ἄγγελος, ἀγγέλου** budbärare
b) **ποιός, ποίου** hurudan c) **πομπή, πομπῆς**
- 6 Skriv böjningen i *singularis* av **ἡ τρίτη ἐλαία** 'det tredje olivträdet'!
- 7 Skriv böjningen i *pluralis* av **ἡ καλὴ στέγη** 'det vackra huset'!
- 8 Skriv böjningen i *singularis* av **ὁ μικρὸς κόρος** 'den lille pojken'!
- 9 Skriv böjningen i *pluralis* av **τὸ μακρὸν ἔργον** 'det stora arbetet'

Föregående avsnitt STEG 1 c

Nästa avsnitt. STEG 1 e